

REGENTESSEN

I. CATHARINE DE MEDICI

ER IS EEN TIJD GEWEEST, DAT ONZE geschiedschrijving zich wel wat heel gemakkelijk van haar taak kweet. Gold het een oordeel over personen te vellen, dan was men fluks klaar; er waren „goede”, en „slechte” historische figuren. De „goeden” waren zoo engelblank en rein, dat men bijna aan heiligen-legenden zou gaan gelooven; de „slechten” daarentegen zwarter dan pek. 't Leek wel of in 't verleden de mensch geen samengesteld, doch een hoogst enkelvoudig schepsel was, of blinkend van zielenadel, of tot in iedere cel van zijn wezen verdorven.

Doch de latere methoden van historisch onderzoek hebben hierin een verandering gebracht, die ook wel tot het meer ontwikkeld publiek doordringt. Heel wat „verhalen”, die niets meer dan „vertelsels” waren, kwalijk geboekstaafd of herkomstig uit onzuivere bron, zijn thans als zoodanig gemerkteekend; wie er nog geloof aan slaat, toont zich slecht op de hoogte. Vooral sinds de schatten der archieven op ruimer schaal geopend werden, en de eene correspondentie na de andere werd uitgegeven, is over karakters en toestanden een soms verrassend licht opgegaan.

Ik wil trachten Catharine de Medici eenigermate te schetsen zooals de nieuwere geschiedvorsching haar ziet. En daarbij terstond een eigenaardigheid opmerken: deze Koningin van Frankrijk is in de historie als Catharine de Medici bekend gebleven. Ik meen, dat men haar moet beschouwen in haar eigen familie-verband. Weliswaar had Catharine een Fransche moeder gehad, doch naar haar buitengewonen staatkundigen aanleg behoorde zij het Huis Medici ten volle toe.

Wanneer de Fransche adel, die ongaarne deze vreemdelinge op den troon zag, haar „de Italiaansche” of, erger nog „de koopmansdochter” noemde, dan was zulks schromelijk onbillijk. Toen Paus Clemens VII (Giulio de Medici) haar uithuwelijkte aan den Franschen prins Henri, stond het geslacht der Medici in zijn hoogsten bloei. Catharine was achterkleindochter van Lorenzo de Prachtlievende; een achterkleinzoon van dezen, uit een andere linie, was niemand minder dan Cosimo de Medici I, regereend groothertog van Toscane, die in Italië feitelijk een koningskroon droeg, zelf een vorstelijk huwelijk sloot, en de zuster van den Duitschen Keizer tot schoondochter had. Cosimo I was Catharine's tijdgenoot, in 't zelfde jaar als zij geboren. Het laffe praatje, dat Catharine een apothekersdochter zou wezen, en de figuren van het Medici-wapen (vijf roode ballen op een veld van goud, de zesde blauw, met de Florentijnsche lelie) de pillen voorstelden, die haar vaderen draaiden, kon slechts bij lieden van de grofste onkunde gehoor vinden. De Medici waren groote prinsen en heeren niet alleen, doch hun geslacht als zoodanig is misschien wel de meest vermaarde familie van Europa geweest. En dat niet slechts door hun geld; de Fuggers van Augsburg waren ook schatrijk, doch zij werden geen Renaissancevorsten. Catharine bracht, behalve een onmetelijken bruidschat, alle tradities mede van het roemruchte Renaissance-hof, den kunstzin en de liefde tot de wetenschap welke, te zamen met een voortreffelijk regeringsbeleid, het geslacht Medici hebben groot gemaakt. In Catharine, de laatste nakomeling uit den ouderen staag, vertoont zich nog eenmaal de kracht en de macht van haar voorgeslacht. Zij heeft haar groote eigenschappen niet meer op haar kinderen kunnen overbrengen; het

geslacht Valois, waarin zij huwde, was uitgebloeid, het neemt hier een einde. Na Catharine's zonen komt een verre verwant uit het koningshuis Capet als Hendrik IV van Bourbon op den troon van Frankrijk, en 't is opmerkelijk dat Lodewijk XIV, de Zonnekoning, een andere de Medici tot grootmoeder had.

Catharine's jeugd was moeilijk en eenzaam. Kort na haar geboorte stierven al haar naaste verwanten: haar beide ouders, haar grootmoeder Orsini, en haars vaders tante Maddalena Cibò. Haars vaders eenige zuster, Clarice Strozzi, was in Rome, en het kleine prinsesje bleef alleen met de bedienden over in het Medici-paleis aan de Via Larga te Florence.

Intusschen was zij degene, op wie de aanspraken, rechten en bezittingen van den geheelen staag der oudere Medici vererfd, en 't was dus van geen gering gewicht, op welke wijze over haar zou beschikt worden toen zij den huwbaren leeftijd dier dagen (omstreeks vijftien jaar) bereikt had. Paus Clemens, Giulio de Medici, haar verre neef, bood haar hand den Koning van Frankrijk aan, voor zijn tweeden zoon, en op 28 October 1533 werd de verbintenis door den Paus zelf in de Cathedraal te Marseille gevierd. Zoo verlaten was Catherine toen, dat slechts vier verwanten uit haar eigen tak bij de plechtigheid aanwezig waren: de Paus zelf; Ippolito de Medici, een onwettige zoon; en twee oudere nichten Salviati en Cibò.

Koning Frans I hechtte zich spoedig aan zijn schoondochter en wist haar schrandereheid op prijs te stellen. Doch haar echtgenoot waardeerde haar niet, en Catharine heeft veel huwelijksleed gekend. Zij moest toezien, dat een hofdame, Diane de Poitiers, haar van haar rechtmatige plaats verdrong. Diane had onbeperkte macht over den lateren Hendrik II, en behield die tot aan zijn dood op veertigjarigen leeftijd; zij zelf was toen reeds

zestig. Daar kwam voor Catharine de droefheid bij, dat haar echt langen tijd niet met vruchtbaarheid werd gezegd. Hierin kwam echter verandering; zij schonk nog aan tien kinderen het leven. Een andere ongedachte wending was het geweest, dat door den dood van den Dauphin Frans haar echtgenoot kroonprins en koning werd.

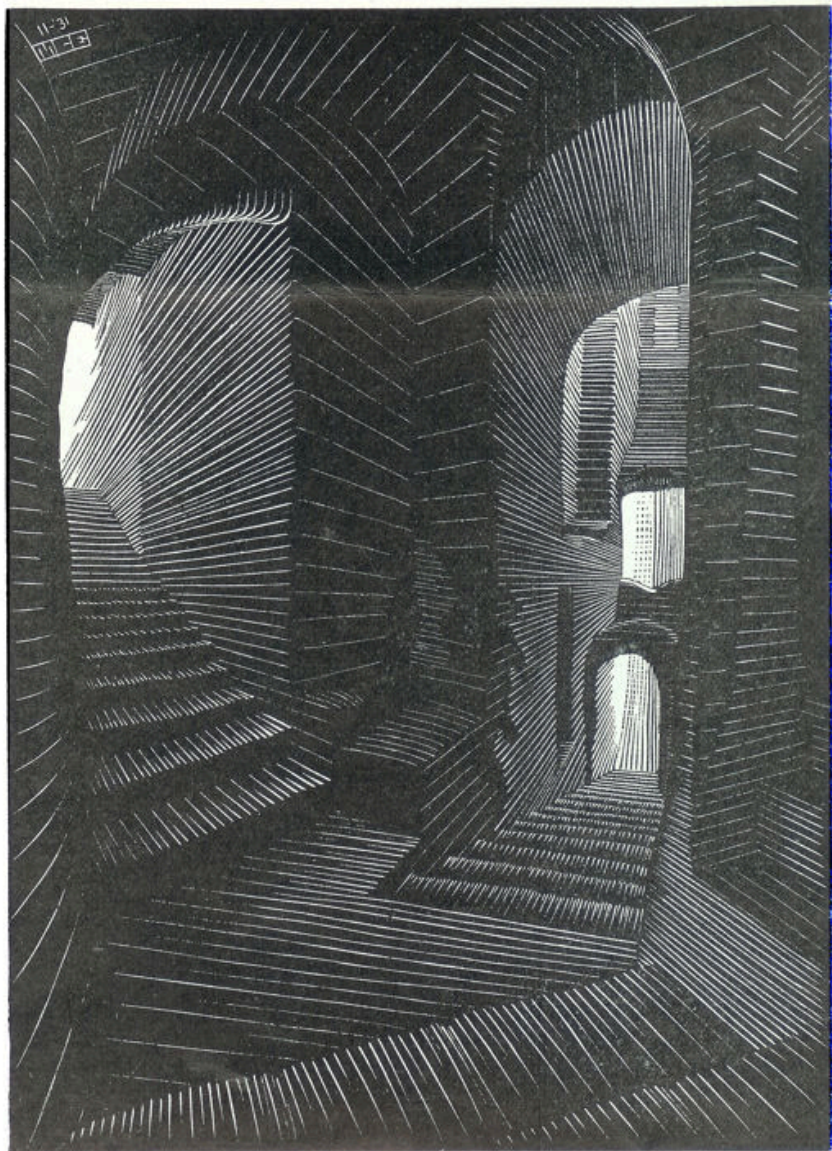
In de bittere jaren, dat Catharine, terzijde geschoven door een ontrouwen gemaal, openlijk gekrenkt en beleedigd door Diane, eenzaam en bijna teruggetrokken leefde, moet die ontzaglijke geestkracht in haar zijn gerijpt, welke haar voor haar taak als Regentes zou bekwaamen. Want Regentes was Catharine, hoewel Koningin-moeder in titel, daar na den vroeg gestorven Frans II, haar tweede zoon, Karel IX, en de derde, Hendrik III, op den troon van Frankrijk zaten. Zij hield de teugels van 't bewind met vaste hand, want hoe men ook overigens over Catharine de Medici denken moge, zij was in buitengewone mate bekwaam. Doortastendheid en mannelijken moed voegde zij toe aan het omzichtig beleid van haar oud regentengeslacht. Zoo bezonnen en bedachtzaam was Catharine, en zoo zeer bezorgd den evenaar nimmer te doen doorslaan en aan geen der partijen de overmacht te gunnen, dat haar faam van dubbelhartigheid wellicht 't beste uit haar overvoorzichtigheid is te verklaren. Haar zelfbeheersching grensde aan 't ongelooflijke, nooit gaf zij zich bloot. Het is hier natuurlijk niet mogelijk om van Catharine's regeering een overzicht te geven, veel daarvan: de godsdienstoorlogen, die Frankrijk verscheurden, en de gruwel van den Bartelomeüsnacht, is trouwens genoeg bekend. We pogen slechts de vorstin te begrijpen, die in een eeuw van stormen en vuur een groot land regeerde.

Het is niet moeilijk om Catharine's politiek dubbelhartigheid aan te wrijven, vooral niet wanneer men afgaat op uitingen van hen, die zelf midden in den strijd stonden. Den Roomsch-Katholieken ging zij nooit ver genoeg, en de Protestanten noemden haar Izebel. Want haar bemiddelingspolitiek viel niet in den geest dier dagen, die een geest van uitersten was. De zestiende eeuw kon eigenlijk de gedachte nog niet denken, dat in één land twee godsdiensten naast elkander en met gelijk recht zouden bestaan. Een vorst, die verdraagzaamheid voorstond, vond genade bij geen enkele fractie, om-

dat elk de uitroeiing van de andere eischte. Tolerantie bij de regeering werd of als zwakheid, of als onoprechtheid gezien. Catharine had een afschuw van den burgeroorlog, die het Rijk te gronde richtte; telkenmale heeft zij gepoogd een vrede te stichten, al was 't slechts een tijdelijke, om aan 't land eenige verademing te geven. Doch spoedig laaiden de vlammen weer op, want 't was toen een onmenselijke tijd. Niemand kon dien meester, ook de Regentes niet. — De groote Von Ranke, protestantsch geschiedschrijver en bekend om zijn onpartijdigheid, heeft gezegd, dat 't Fransche volk ten onrechte de schuld aan de Bloedbruiloft op Catharine's schouders heeft gewenteld. Het fanatisme en de woeste godsdiensthaat der Parijzenaars kwam tot een uitbarsting, toen Hendrik van Navarre, van vijfhonderd Protestantsche ridders vergezeld, ter viering van zijn huwelijk de stad binnentrok.

Catharine de Medici's breede blik en haar verdraagzame staatkunde kunnen niet vreemd zijn geweest aan de tradities der Florentijnsche republiek, waarmede haar geslacht één was geweest. De gedachte van burgervrijheid leidt licht tot die van godsdienstvrijheid.

H. K-v. O.

Overdekt steegje
in Zuid-Italië

Naar een hontsnede
van M. C. Escher